

ŞEYHÜLİSLAM KARAÇELEBİZADE AZİZİ MECMUASI VE MECMUADA ONA AİT OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN ŞİİRLER

Compilation of sheikh al-Islam Azizi and Poems by Him in This Compilation

Ahmet İÇLİ

Prof. Dr., Batman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmet.icli@batman.edu.tr, orcid.org/0000-0002-7478-7518

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 23.11.2022
Kabul/Accepted: 26.12.2022

DOI:

10.51592/kulliyat.1209348

Anahtar Kelimeler

Klasik Mecmua,
Karaçelebizade, Abdülaziz
Efendi, Aziz(î), Şiirler.

Keywords

Poetry Magazines,
Journals, Compilaion,
Poetry Collections, Sheikh
Al-Islam Azizi.

ÖZ

Türk edebiyatının kaynakları arasında yer alan mecmualar, özelde edebiyat tarihine genelde ise farklı disiplinlere birçok yönden katkı sağlayan önemli eserlerdendir. Derlenmiş bir seçki olan şiir mecmualarında birçok şaire ait şiir ve/veya bilgi bulunmaktadır. Bu şairlerin, tezkirelerde ve diğer edebiyat kaynaklarında zikredilmeyen şairler ve şiirleri olması muhtemeldir. Mecmuaların önemli bir özelliği de şaire ve döneme ait bilgiler içermesidir. Bu türden eserler, derleyicisinin edebî zevkini ve eğilimlerini, duyu düşünce ve hayal dünyalarını hatta yaşamlarına dair süreçleri ve izleri barındırabilmektedir. Şiir mecmualarının bir başka özelliği ise ihtiva ettikleri bilgilerin derleyicinin aktardıklarıyla sınırlı olmasıdır. Bir diğer deyişle eksik veya yanlış bilgiler ve yapılacak değerlendirmeler, derleyicisine ve esere bağlıdır. Bununla birlikte, mecmuaların tasnifi ve incelemelerinde araştırmacıların da olumlu ve/ya olumsuz etkileri söz konusu olabilmektedir. Ancak günden güne artan akademik çalışmalar, yeni bilgilere ulaşma imkânı sunmakta ve akademisyenlerin karşılaştırmalı analiz yapmalarına kapı aralamaktadır. Edebiyat tarihimiz açısından önem arz eden mecmualardan birinin Aziz(î) mahlasıyla şiirler yazan Şeyhülislam Karaçelebizade Abdülaziz Efendi'ye ait olduğu düşünülmektedir. Mecmuada başta Azizî olmak üzere birçok şaire ait şiir derlenmiştir. Çalışmamız, mecmuanın tanıtımını ve şairin kendisine atfettiği düşünülen şiirler üzerinde kısa bir değerlendirmedir. İncelemede mecmuanın fihristi ve şaire olduğu düşünülen bir şiirin Latin harflerine aktarımı verilecektir.

ABSTRACT

Indicators Poetry magazines, (Journals, compilations, poetry collections) which are among the sources of Turkish literature, are important works that contribute to the history of literature in particular and to different disciplines in general. Poetry magazines, which are a combined selection, contain poems and/or information belonging to many poets. It is possible that these poets are poets and their poems that are not known in biographies and other literary sources. Another important feature of the journals is that they contain the features of the poet and the period in which they were written. Such works can contain the literary taste and tendencies of the compiler, the worlds of emotion, thought and imagination, and even the processes and traces of their lives. A feature of poetry journals is that the information they contain is limited to what the compiler conveys. In other words, missing or incorrect information and evaluations depend on the compiler and the work. However, researchers may also have positive and/or negative effects on the classification and analysis of journals. However, academic studies increasing day by day offer the opportunity to reach new information and open the door for academicians to make

comparative analysis. It is thought that one of the journals that is important for our literary history belongs to Şeyhülislam Karaçelebizade Abdülaziz Efendi, who wrote poems under the pseudonym Aziz(i). Poems belonging to many poets, especially Aziz(i), have been compiled in the journal. Our study is a brief evaluation of the introduction of the magazine and the poems that are thought to be attributed to him by the poet. In the study, the index of the journal and the translation of a poem thought to be a poet to Latin letters will be given.

Atıf/Citation: İçli, A. (2022) "Şeyhülislam Karaçelebizade Azizî Mecmuası ve Mecmuada Ona Ait Olduğu Düşünülen Şiirler", *Külliyyat, Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 18(Aralık), 63-91.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ahmet İÇLİ, ahmet.icli@batman.edu.tr

GİRİŞ

Mecmualar, Türk edebiyatının tarihsel sürecini yansıtan, tasnif, biçim ve içerik incelemeleri sonucunda, edebiyat tarihinin şekillenmesine katkıda bulunan eserlerdendir. Derleyenin edebî zevk ve tercihlerini yansıtan mecmualar, farklı meslek gruplarından kişilerce derlenebilmektedir. Kimi zaman edebiyattan hoşlanan, kimi zaman devrin bir önde geleninin emri veyahut ricasına binaen yazısı güzel olanlar tarafından toplanan şiir mecmualarına rastlanabilmektedir. Şiir meclislerinin tutanakları, şiir yazma yeteneğini geliştirme, edebiyat sanatı hakkında bilgi verme gibi işlevleri olan mecmualara da rastlanmaktadır. Kimi zaman şiirle ilgilenen ve belirli konularda şiirleri toplamaya çalışan bir kişinin derlediği mecmuayla da karşılaşılabilir.

Mecmuaların derlenme amaçlarının derleyicilerin eğilimleri doğrultusunda değişiklik arz ettiğini söylemek mümkündür. Bir şekilde günümüze ulaşan mecmuaların işlevleriyle birlikte bazı amaç ve hedefleri söz konusudur. Ancak bugün için araştırma konusu olarak önemli bir yer tutan mecmua incelemeleri sonucunda bilinen ve belirtilen sebep ve hedefler dışında başka konularda da yardımcı kaynak olduğu görülmektedir. Bunların sayısı, mecmualar ve inceleyenlerin kıstasları ölçüsündedir. Bu konuda birçok akademik ve yöntem belirleme çalışmaları ve tasnif denemesinin yapıldığı görülmektedir.

Mecmualar, bir şair ve ona ait şiirlerin tespitinde, bu şiirlerin değerlendirilmesinde hatta şaire aidiyeti noktasında tartışmalara yer verebilmektedir. Kimi zaman şiirlerin toplandığı müstakil eserlere ve/veya divanlara girmeyen birçok şiir, bu vesileyle tespit edilmektedir. Bu özelliklerinden olsa gerek mecmualar, barındırdığı eser veya şiir bağlamında, tartışmaların sebebi ve odak noktası olduğu kadar tartışmaları sonlandırabilecek yapıya da sahiptir.

Tespit edilen bir mecmuanın analizi ve tasnifi, akademik çalışmalara konu olabilmektedir. Fakat tespit ve bulgular araştırmacının dikkati başta olmak üzere birçok nedenden dolayı eksik veya yetersiz kalabilmektedir. Bu da barındırdığı metinlerin değerlendirilmesinde mecmuanın yanlış anlaşılması ya da değerinin bilinmemesine sebebiyet vermektedir.

Çavuşoğlu'nun, mecmuaların "belli devirlerin fikir ve edebiyat hayatının genel görünüşünü vermek, divanları yüzyıllar boyunca elden ele gezmiş şairlerin niçin çok okuduklarını anlamak, yani söz konusu devrin zevk ve estetik ölçülerini belirlemek için incelenmeleri gerektiğine işaret ettikten sonra, ya olduğu gibi yayınlanmaları

veya içlerindeki şairlerin şiirlerinin derlenerek kısa monografiler halinde ortaya konmasının, önemli bir ihtiyaç olduğunu” belirttiği (Kurnaz, 1993)¹ bu ifadeler bir tür analiz yöntemi belirlemeye katkıda bulunmaktadır.²

Divan edebiyatında şiir yazmış ve divan tertip etmiş birçok şair bulunur. Şairlerin divanlarına al(a)madığı, ekle(ve)mediği ya divanlarını tertip sonrası yazdığı şiirlerin bazıları şiir mecmualarında geçebilmektedir. Ayrıca şairlerce yazılmak ve/veya divanlara alınmakla birlikte asıllarının kaybolması, tahrip olması ya da farklı sebeplerden ötürü divanda ve eserde olması gereken şiir(ler)in nüshalarda/örneklerde/kopyalarında olmadığı gözlemlenebilmektedir. Bu türden şiirlerin mecmualar vasıtasıyla tespit edilmesi mümkündür.

Şiir mecmuaları “şair veya yazarlara ait yeni sayılabilecek manzume veya eser barındırmak” (Kurnaz ve Aydemir 2013: 56) noktasında ayrıca önem arz ederler. Şiirlerin farklı eserlerdeki, nüshalardaki veya mecmualardaki görünümü karşılaştırma ve metin teşkilinde yeni veri ve bilgi sunma özelliği taşırlar (İçli 2020; Aydemir 2001; (Doğan&Babaarslan 2020; Doğan&Gül İlhan 2021; Kaplan 2019, 2020; Efe 2019). Şiir mecmuaları üzerine yapılan akademik çalışmaları bir arada inceleyen makalede (Süngü 2020) bu konuda yapılan tüm çalışmaların dökümüne ulaşmak mümkündür.

Türk Edebiyatında bir devre adını yazdırmayı başaran önemli şahsiyetlerden biri Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi’dir. Manzum ve mensur olmak üzere, dini, tarihi, edebî vb. birçok alanda eser vermiş şairin küçük bir divanı vardır. Şiirlerinde genellikle Aziz(î) mahlasını kullanan şairin tespitlerimize göre kendi hattıyla derlediği bir de şiir mecmuası bulunmaktadır. Büyük bir ihtimalle Sakız Adası’nda sürgündeyken ya da sürgün sonrasında Bursa’da derlediği bu şiir mecmuasında bireylerin dünya görüşlerini ve haykırışlarını barındıran şiirlerin derlendiği gözlemlenebilmektedir. Sosyal eleştiri ve daha güzel dünya özlemi barındıran birçok şiirin bu mecmuada geçtiği görülmektedir. Birçok yeni şair ve şiiri hakkında önemli bir kaynak olan mecmuanın edebiyat tarihimize katkısı yadsınamaz. Mecmuanın şair tarafından derlendiğine dair ipuçları ve şaire ait şiir örnekleri de mecmuada yer almaktadır.

Makaleye esas teşkil eden bu mecmua üzerindeki çalışmalarımız 2014 yılından beri süregelmektedir. Özellikle derlemedeki yeni şiir örneklerinin yayımlanması noktasında çalışmalarımız vardır. Bu bağlamda birkaç makalemiz yayımlanmak üzeredir. Mecmua, özellikle devrin sosyal hayatını ve bireylerin yaşadıklarını gözler önüne serme yönüyle önem arz eder bir niteliktedir. Bütüncül bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulan mecmua üzerinde farklı çalışmaların yapılması büyük katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda mecmuanın üçe bölünerek üç yüksek lisans tezine konu olduğu görülmektedir.

Çalışmamız, yapılan bu yüksek lisans tezlerinin bir değerlendirmesi değildir. Eserin günümüz harflerine aktarımı ile yapılan okumalar ve tasnifler çalışmayı günümüze taşıyan önemli adımlardandır. Bu bağlamda tezlerin danışmanının büyük özveriyle çalıştığı gözlemlenebilmektedir. Tezlerde MESTAP projesine uygun tablolar yapılmıştır. Ancak her üç çalışma birbirinden bağımsız ve farklı olduğu için birleştirilmesi uygun olur kanaati hâsıl

¹ Bu konuda geniş bilgi için Çavuşoğlu’nun kaynakçada belirtilen eserlerine bakılabilir.

² Mecmuaların, doğrudan ve dolaylı olarak edebiyat tarihine katkıları hususunda kaynakçada belirtilen Köksal (2011, 2012), Gürbüz (2011,2012), Selçuk, 2014; Kesik 2018, Aydemir (2001, 2007, 2011) Kurnaz ve Aydemir (2013) ile İçli (2015, 2016, 2017, 2018, 2019) gibi isimlerin çalışmaları bulunur.

olmuştur. Değerlendirmemiz, mecmuayı farklı bir gözle tanıtmak, Karaçelebizade'ye ait olan metinlerin tanıtımı ve bir şiirinin yayımı eksenindedir. Bu bağlamda öncelikle şair ve eserleri kısaca tanıtılmış, mecmua hakkında bilgi verilmiş, mecmua üzerinde yapılan çalışmalar hakkında kısa değerlendirmeler yapılmıştır. Mecmuanın tümünün bir fihristi verilmiş, Azizî'nin derlediği şiirler ve şairler hakkında -varsa- gerekli açıklamalar yapılmıştır. Makalede imla noktasında, transkripsiyon sistemi kullanılmamıştır. Yazma eserde verilen örnekler ve fihristte, yaprak sistemine riayet edilmiştir. Buna göre her yaprağın ön yüzü için "a" arka yüzü için "b" harfi eklenmiştir. 44a yaprağı demek, ilgili şiirin 44. Yaprağın ön yüzünde geçtiği anlamına gelmektedir. Çalışmamızın son kısmında ise Azizî'ye ait olduğu düşünülen ama divanında görülmeyp mecmuada bulunan bir şiir eklenmiştir. Bu şiirin, şaire ait başka bir eserde geçmesi muhtemeldir. Her çalışmada olduğu gibi, burada da gözden kaçan hususların olabileceği mümkündür. Amacımız akademik anlamda edebiyat tarihine katkıda bulunmaktır. Bundan dolayı varsa gözden kaçan hususların bu gözle değerlendirilmesini istirham ederiz.

1. KARAÇELEBİZADE AZİZ(İ)

Şair Aziz(î), Karaçelebizâde ailesine mensup âlim bir şahsiyettir.³ Köklü geçmişi olan bu ailenin devlet yönetiminde görev alan üyeleri de bulunmaktadır. Kaynakların verdiği bilgilere göre Abdülaziz Efendi, H. 1000/M. 1591 yılında Bursa'da doğmuş, H. 1068/M. 1658 yılında aynı şehirde vefat etmiştir. Birçok siyasi çekişmenin ortasında kalan Aziz; müderrislik, kadılık, kazaskerlik ve kısa süren şeyhülislamlık gibi görevlerde bulunmuştur. Hayatının bir kısmını sürgünde geçiren Abdülaziz Efendi, Kıbrıs ve Sakız adalarında gurbet hayatı yaşamıştır. Şiirlerinde ve eserlerinde bu süreçlere dair bilgilere rastlanabilmektedir. Özellikle edebî eserlerinde bu konuda ilginç tespitler ve değerlendirmelere ulaşılabilir.

2. ESERLERİ

Kaynaklarda şaire ait olduğu belirtilen birçok eser bulunmaktadır.⁴ Bunlardan bir kısmı farklı bilim dalları, özellikle İslam dini ve tarihi metinler hüviyetinde olan eserlerdendir. *Ravzatü'l-Ebrâr* (Özgül 2010) ile Zeyli (Kaya 2003), Osmanlı tarihine dair kitaplarıdır. Yine 17. yüzyılın bilinen tek *Süleymannâme'si* ona aittir. Tarihi olmakla birlikte Kısas-ı Enbiya özelliği taşıyan *Mirât-ı Safa* (Benli 2015) onun eserlerinden biridir. Karaçelebizâde'ye ait edebî hüviyette eserler de vardır. Bunlar arasında hayatına dair bilgiler barındıran *Gülşen-i Niyâz* (Azizi, Yz. 4170; Bindal Arslan 1996) adlı mesnevinin önemli bir yeri vardır. Başka eserlerde ve farklı mecmualarda şiirleri bulunan şaire ait bir divançeden bahsetmek mümkündür. Bu divançe Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail 723 numaralı mecmuanın altıncı kitabıdır. Mecmuada şaire ait *Gülşen-i Niyâz*'ın bir nüshası da bulunmaktadır. Eser üzerinde bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır (Erdoğan 2020). İncelememizde, şaire ait iki manzumenin bilgisine ulaşılmış olup, bunlardan bir manzume, divançesinin yeni yayınlarına eklenebilecek mahiyettedir.

³ Şairin hayatı ve eserleri hakkında birçok kaynakta bilgiye ulaşılabilir. Bunlardan bazıları (Benli 2021, Kaya 2001) ansiklopedi maddesi olup tam künyeleri kaynakçada belirtilmiştir. Ayrıca, ona ait eserlerin incelendiği çalışmalarda da hayatına dair bilgilere ulaşılabilir. Bu eserler arasında onun Divançesinin incelendiği tezde (Erdoğan 2020) şair hakkında yeni bilgilere yer verilmiştir. Diğer eserler için kaynakçaya bakılabilir. Şairin hayatı ve eserleri hakkında verilen bilgiler bu çalışmalar eksenindedir. Geniş bilgi için bunlara bakılabilir.

⁴ Bu konuda geniş bilgi için bkz. (Benli 2021)

3. KARAÇELEBİZÂDE AZİZ(İ) MECMUASI⁵

Kaynaklarda Karaçelebizade'ye ait derleme mahiyetinde bir şiir mecmuasının olduğu konusundaki bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak yaptığımız titiz çalışmalar sonucunda ona ait bir mecmuaya ulaştığımızı düşünmekteyiz. Mecmuaların dönemin edebiyat eğilimlerine dair bilgiler barındıran, şairin edebi zevklerine dair hususiyetler sunan önemli eserler olduğu bilinmektedir. Karaçelebizade'ye ait olduğu düşünülen bu şiir antolojisinin, şairin duygu ve düşüncelerine tercüman olan yoğun bir sosyal ve politik eleştiri derlemesi mahiyetinde olduğu söylenebilir. Ek olarak özellikle rakip temalı şiirlerin seçiminin, şairin bu türden kişilerin olumsuz davranışlarına maruz kalmış olabileceğine dair simge değer özelliği taşıdığı söylenebilir.

Aziz(î) Mecmuası, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesinde bulunmaktadır. Eser, Mecmû'a-i Eşâr ve Fevâid adı ve 06 Hk 240 numarası ile kaydedilmiştir. Mecmua, 138 yapraktan müteşekkildir. Genellikle aynı nazım şeklindeki şiirler aynı yerlerde geçmekte olup şairin bunları bölüm halinde düzenlediği izlenimini vermektedir. Bu bağlamda eserin mürettep olduğu söylenebilir. Ancak eserin başında ve sonunda farklı nazım şekilleri ile metinlerin serpiştirildiği görülür.

Mecmuanın fiziksel özelliklerine bakıldığında, 170x110-190x145 mm. boyutlarındadır ve vişneçürüğü renkli meşin cildi vardır. Nesih hat ile yazılan mecmuada 137b'de Divanî yazı örneği ile kaleme alınmış mensur bir mektup ile 27a'da nestalik (hurde talik) yazı örneği vardır. Her sayfada ortalama 18-20 arasında satır bulunur. Mecmuanın tamir gördüğü anlaşılmaktadır. Mecmuada bazı yapraklar boş bırakılmıştır. Bu yaprakların bir kısmının tamir gördüğü esnada başkası tarafından eklenmiş olması muhtemeldir. Yaprak numaraları Latin karakterli olarak da düzenlenmiştir. Ancak hem Latin hem de Arap rakamlı numaralandırmalarda uyumsuzluklar vardır. Mecmuanın 138a yaprağında Arap harfleriyle hem 139 hem de 140 yaprak numarası yazılıdır. Ama sayının üstü çizilmiştir. Yaprakların farklı tonda renkleri vardır.

Mecmuanın 11. yaprağına kadar normal devam eden sayfa numarası belirleme işi, 12. yaprakta sekteye uğramıştır. Mecmuayı tamir eden kişi, bu sayfada şiirin eksik olduğunu düşünerek ilgili yere farklı bir yaprak kâğıt yerleştirmiştir. Ancak önceki ve sonraki yaprak numaralarına hiçbir şekilde müdahale etmemiştir. Gerçekten de bahse konu şiirin müseddesin (tesdis) bu bendinde bir dizinin eksik olduğu görülmektedir. Bu eksiklikten olsa gerek, şiirin kime ait olduğu mecmuadaki bilgilere göre tespit edilememektedir. 15. yaprağın arka yüzünde Üveysî başlığıyla verilen şiirin 14 beyti bulunmaktadır. Şiirin farklı mecmualarda ortalama 60 beyit civarında olduğu bilinmektedir (Kut, 2005). Tamir eden şahıs, en az bir yaprak olduğunu düşünmüş ama herhangi bir sayfa numarası işlemi yapmamıştır. Tüm mecmua boyunca bu karmaşa devam etmiştir. Mecmuayı tamir eden kişi, kendince 70. yapraktan sonra 72. yaprak geldiğinde 71. yaprağın düştüğüne kanaat getirmiş olmalı ki araya bir yaprak eklemiş, yaprağa sayfa numarası dışında hiçbir şey eklememiştir. Oysa herhangi bir şiirin eksik olduğunu belirten bir işaret yoktur. Mecmuanın Latin rakamlara 69 yazılı yaprağının yanında Arap rakamlı 70 yazılıdır. Kanaatimizce 70 rakamı doğrudur. Çünkü birkaç yaprak öncesinden gelen Bağdatlı Ruhî'ye ait bir şiirin son bendindeki 3 beyit ve 1 mütekerrir beyit, mecmuada yoktur. Ayrıca bir sonraki sayfanın ilk kelimesi olan

⁵ Bu mecmuanın Karaçelebizade'ye ait olabileceği konusunu gündeme getiren ilk çalışma İçli tarafından yapılmıştır. Çalışmamızda mecmuanın tanıtımı için İçli'nin bahse konu yayınından yararlanılmıştır (Bkz. İçli 2022).

“cânuma” ibaresi önceki sayfanın altında net bir şekilde okunmaktadır. Şiirin farklı nüshalarda, tamamında görülen bu kelimededen hareketle, bu şiirin burada eksik kaldığı, daha doğrusu ilgili yaprağın kaybolduğu ya da düştüğü yönünde görüş bildirilebilir.

Mecmuadaki boş yapraklar, tamir edilerek boş bırakılan ve/veya tamir işlemi sonrasında yapılan eklemeler, yazma eserin fotoğraflamasını olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle 43b ve 44a kısmına kadar boş yapraklar peş peşe gelmektedir. Mecmuanın daha önceki arşiv kayıtlarında 43b ve 44a sayfalarına dair bir bilgi yer almadığı için eserle ilgili çalışma yapanlar bu yapraklar üzerinde bir tasnifte bulunmamışlardır. Mecmuada gerek derleyici gerek tamir eden gerekse eseri muhafaza edenlerden kaynaklı olarak eksik yapraklar ve boş bırakılmış sayfalar bulunmaktadır. Ancak tarafımızdan bu sayfaların da var olması ve bulunması gerektiği üzerinde fikir yürütülmüştür. Bu bağlamda yoğun çaba harcanmış, gerekli adımlar atılmış, mecmuanın ilgili yapraklarına ulaşılmıştır. Bu yapraklardan 43b’de yazı olmayıp 44a’da üç adet gazel bulunmaktadır. Attığımız bu adımlar sonucunda mecmuada Mecdî, Türâbî (Serâyî) ve Balıkesirli Dâ’înin birer şiiri olmak üzere toplamda üç yeni şiirin varlığına dair bilgiye ulaşılmıştır.⁶

Mecmuada gazellerin yer aldığı bölümlerde her sayfaya üç gazel yerleştirilmeye gayret edilmiştir. Ancak uzun gazelerde bu sayı farklılaşabilmektedir. Mecmuanın kimi yerlerinde başlık kullanılmıştır. Bu başlıklar çerçeve içine özel olarak yerleştirilmeye çalışılmıştır. Her şiirin mümkün merteye çerçeve içinde alındığı görülür. Bu husus, şiirlerin ayırım noktasını verme noktasında da önemlidir. Şairin hem bir tasnif hem de kısa bilgi mahiyetinde planladığı bu başlıklarda; bazen nazım şekline ait tanıtlar, bazen şaire ait diğer bilgiler, çoğu zaman da şairinin mahlası verilmiştir. Şiirlerin son birimleri başlık kabilinden bir çerçeve içinde verilmiştir. Bazı çerçevelerin çiziminde ve başlıklarında kırmızı mürekkep kullanılmıştır.

Yazma eserde, 80a yaprağında çerçeve çizilmiş ancak şiir eklenmemiştir. Aynı sayfadaki diğer çerçeveye ise şiir eklenmiştir. Bu işlem, derleyicinin yazacağı ve/veya beklediği bazı şiirleri temin edemediği anlamını taşımaktadır. Yazarın bilinçli olarak yazmamış olması da mümkündür. Mecmuanın 64. yaprağının arka yüzü Subhî’nin gazeliyle sonlanmıştır. 65. yaprağın ön yüzünde ise bir terkeb-bende ait ikisi tam bir yarım bent bulunur. Eksik şiirin mahlasında Fehmî yazıldığı anlaşılmaktadır. Şiirin ilk birimlerinin bulunduğu yaprak düşmüş olabilir. Belki de esas alınan formalar karışmıştır. Mecmuada 89. yaprağın ön yüzünde çerçeve çizilmemiş olup ardı sıra gelen 2 yaprak sonrasında ilk ibaresi “aşk-ı hûnun” olması gereken bir şiirin ve daha öncesinde olması gereken bazı şiirlerin mecmuada olmadığı görülmektedir. Bu bölümün işlem gördüğü düşünülmektedir. Çünkü kâğıt da değişmiştir. Bu kısmın tahrif olduğu ve/veya başka bir sebepten dolayı çıkarıldığı söylenebilir.

Mecmuada, muhammes ve tahmis için aynı başlıkların kullanıldığı görülür. Başlık için ayrılan bölümlerin bazılarındaki eklemelerin ve şairin mahlasının farklı bir kalemle başkası tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır. Eklemelerin bazılarının sağlıklı olmadığı tespit edilmiştir. Örnek vermek gerekirse; 88a yaprağının ön yüzünde Sabûhî mahlasıyla bir şiir vardır. Yaprağın arkasındaki sayfada devam eden bu şiirin mahlas beytinde açık bir

⁶ Mecmuanın ilgili yaprağının tarafımıza ulaşmasını sağlayan, Milli Kütüphane yetkilileri ile Yazma Eser Kurumu Ankara Bölge müdürlüğü personeline teşekkür ederiz.

şekilde “Ulvî” ibaresi görülmektedir. Şiirden sonra, mahlas veya başlık için boş bırakılan bir çerçeve vardır. Yeni bir metin ile devam eden bu bölümdeki şiirin kafiyesi değişmiştir. Bu şiir Sabûhî’ye aittir. Anlaşıldığı kadarıyla, başlıkları sonradan ekleyen kişi, iki şiiri tek bir şiir gibi düşünmüştür. Aynı şekilde 11. yapraktaki bir şiir için boş bırakılan yere daha sonra “Alî” başlığı eklenmiştir. Oysa şiirin mahlas bendinde “Ulvî” yazılıdır. Buna benzer bir durum 14. yaprakta da görülmektedir. Başlık için boş bırakılan yere, “Dirîği” mahlası yazılmıştır. Oysa şiirin devamında ve mahlas beytinde Ahdî’ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Mecmuanın ilk yaprağının tahrif olduğu, yırtıldığı ve tamir gördüğü aşikârdır. Bu yaprağa rika yazısıyla ilgili şiirin ilk birimleri eklenmiştir. Bu yazı ile başlıklara eklenen yazı birbirine benzemektedir. Bu başlıkların ilgili mecmuayı tamir eden kişi tarafından yazıldığı söylenebilir.

Mecmua, kendisi de şair olan Azîzî tarafından muhtemelen kendi hattıyla derlenmiştir. Küçük bir ihtimal de olsa mecmua, ona ait bir eserin aynısının bir kopyası alınmak suretiyle ya da ona ait bazı şiirlerin ve başlıklarının da aynen alınmasıyla başka bir hattat tarafından yazıya aktarılmış olabilir. Ancak şaire ait olduğu belirlenen iki metinden hareketle eserin şair tarafından derlendiği ve onun hattıyla kaleme alındığı söylenebilir. Mecmuada şairin kendisi için kullandığı özel tabirler de mecmuanın ona ait olduğunu destekler mahiyettedir. Örnek vermek gerekirse; mecmuada geçen “Yâ ilâhî yüz karası ile yokluk varımız / Abd-i âcizden ne ola şâha lâyük armağan” beytindeki “yüz karası” ibaresi, onun adındaki “kara” sıfatı ile eşdeğerdir. Bu bağlamda divançesindeki “Bakma yüzümüz karasına lutf eyle / Bu şeybe-i İslâma nigâh et yâ Rab” (Erdoğan 2020, s. 184) dizelerinde de benzer ifadelerin geçtiği görülmektedir.

Şairin kendisini tanıtıcı bilgiler verdiği şiirlerin başlığındaki ifadeler ile başka kaynaklarda verilen bilgilerin aynı olduğu görülmektedir. Mecmuanın ona ait olduğunu gösteren en önemli bilgi, terkeb-bend nazım şekliyle yazılan münacatın başlığıdır: “*Terkib-bend der-münacât be-dergâh-ı kadî’l-hâcât li’l-abdî’l-fakîr Abdu’l-azîz eş-şehîr bi-Karaçelebizâde*” (Yk. 18a). Mecmuada ona atfedilen bu şiir Azîzî Divançe’sine alınmıştır (Erdoğan 2020: 93-107). Başlıktaki “el-abdî’l-fakîr”, müelliflerin kendileri için kullandığı ifadeler arasındadır. Yine, diğer şiirindeki başlıkta geçen: “Kasîde-i Abd-i Fakîr” (Yk. 16a) ibaresi şairin, kendisini nitelendirmesi olarak düşünülebilir. Nisârî’nin, Karaçelebizade’nin ölümü için yazdığı tarih kıtasında kullanılan başlıktaki “Tarih-i Vefât-ı Merhûm Abdulaziz Efendi eş-Şehîr bi-Karaçelebizâde Güfte-i Nisârî” (N. 53b), “eş-Şehîr” kullanımı ile mecmuada kullandığı tanımlamalar şairin Karaçelebizade olarak ünlendiğine işaret eder. Eğer bu şiirler, şaire ait bir kitaptan görülüp aynen yazılmamışsa, eserdeki nesih hat ile yazılan bölümlerin Azîzî’ye ait olduğu söylenebilir. Kesin olmamakla birlikte, *Gülşen-i Niyaz*’ın Süleymaniye Kütüphanesi Fazıl Ahmed Koleksiyonunda 732 numaraya kayıtlı nüsha ile mecmuanın yazısı birbirine benzemektedir. Bu iki eserin aynı kalemde çıktığı tahmin edilmektedir.

Mecmuanın yazım yılına dair kesin ve net bir şey söylemek güçtür. Eserde bu konuda bazı ipuçları mevcuttur. 94b yaprağında Nevî’den “Rahmetullahi” olarak bahsedilmiştir. Bu ibareye göre derlemenin şairin ölüm yılı 1599’dan sonra yazıldığı söylenebilir. Aynı şekilde 95a’da Cinânî’den de “Rahmetullahi” şeklinde bahsedilmiştir. Buna göre eserin 1595’ten sonra yazıldığı netlik kazanır. Çünkü Azîzî’nin doğum yılı 1592’dir. Ağabeyinden aldığı eğitim sürecinde ya da başka bir süreçte mecmuayı derlemiş olduğu söylenebilir. Eserin 92. yaprağının arka yüzünde Bahayî’nin bir müseddesi/tesdisi vardır. Şiirin başlığında “Merhum” kelimesi vardır. Eğer şair, Karaçelebizade ile

aynı dönemde yaşayan ve kendisinden sonra yerine atandığı Seyhülislam Bahâyî ise, eserin Bahâyî'nin ölüm yılı olan 1654'ten (Uludağ 2013) sonra yazıldığı söylenebilir. Ancak yazı başka bir mürekkep ve kalemlerle yazıldığı için "Rahmetullah" ibaresinin derleyici tarafından yazılmış olması muhtemeldir. Ek olarak, müseddes olan bu metin için mecmuada tahmis başlığı kullanılması ayrı bir karmaşadır. Azîzî gibi bir şahsiyetin bunun farkında olması beklenir. Bundan dolayı da bu bilgiye ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

Mecmuada Niyâzî'nin bir manzumesine (yk. 100a) yer verilmiştir. Kesin olmamakla birlikte eğer bu şair 1618'te doğan Niyâzî ise, bu şiiri en erken gençlik yıllarında yazdığı düşünüldüğünde bu bilginin, mecmuanın 1633'ten sonra yazıldığına dair bir ipucu olduğu söylenebilir. Bu türden birçok veri üzerinden mecmuanın yazım yılına dair görüşler ileri sürülebilir. Ancak bu konuda en önemli veri, şaire ait bir manzumedir. Bu şiir, mecmuada 89 beyitlik kısmı bulunan kaynaklarda ise 90 beyit olduğu belirtilen (Erdoğan 2020: 32) bir terhib-benddir. Manzumenin, şairin Sakız adasına sürgünü sürecinde yazıldığı belirtilir (Erdoğan 2020: 32). İçerikteki benzer ifadelerden hareketle mecmuanın, şairin Sakız Adası sürgününden (1651-1652) sonra veya bu süreçte derlenmiş olması muhtemeldir.

Mecmuada farklı şairlere ait değişik nazım şekillerinde 365 adet şiir derlenmiştir. Eser bir nazire mecmuası özelliği de barındırmaktadır. Çoğu yerde nazire olduğu düşünülen gazeller bir arada ve birbirine yakın yerde verilmiştir. Müstezat gazeller de bir bölümde sunulmuştur. Mecmuada nazım şekli olarak en çok gazellerin derlendiği gözlemlenmiştir. Gazel dışında en çok muhammes ve/veya tahmisler yer verilmiştir. Eserde tespitlerimize göre bir mesnevi vardır ki o da başlığında Kemal Paşazade'ye ait olduğu ifade edilen "Durûb-ı Emsâl"dir. Bazı müfret ve matlalar eserin sonuna eklenmiştir. Tek beyit olan manzumeler için genellikle müfret başlığı kullanılmış olup bunların büyük bölümünün kime ait olduğu belirtilmemiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla mecmuada geçen nazım şekilleri ile sayıları çoktan aza göre şöyledir: Gazel (207); Tahmis (57) ve Müseddes (25), Matla (15), Muhammes (14); Kaside (10); Müfret (8); Muaşşer (6); Terci-bend (5); Terhib-bend (5); Kıta (3); Müsemmen (2); Müsebba (2); Murabba (2); Mesnevi (1); Tesdis (1), Bahr-ı Taviil (1), Mektup (1)

Mecmuada şiirleri derlenen şairler ve sayıları alfabetik olarak şöyle gösterilebilir:

Abdî (2), Ahdî (4), Ahmet Paşa (4), Âlî (8), Ali, Amrî, Ârâmî, Ârifî, Âşîkî, Avnî, Azerî, Azîz(i) (2), Azmî, Bahâyî, Bâkî (39), Behîştî, Beyânî (4), Cafer (2), Cehdî (2), Cem Sultan, Cinânî (4), Dâî (15), Derûnî, Dürrî, Edibî, Emânî, Emrî (7), Fazlî (2), Fehîm, Fehmî, Fenâyî, Ferâğî, Fevrî (5), Figânî (3), Fuzulî (3), Garîbî, Gubârî, Gülşenî, Günâhî, Hafız, Hâkî, Hâlî, Halîl (3), Halimî (2), Hâşimî, Hayâlî (6), Hayatî, Hayretî (7), Hilâlî, Himmetî, Hisâlî, Hürremî, İlâhî, İmam Gazalî, İshak, İsmetî (2), Hüseyinî, İşretî, Kabulî, Kâdî, Kalender, Kâmil, Kaygusuz (2), Kemal Paşazade (4), Kemterî, Kıyâsî, Lâmiî, Mâilî, Makâlî (2), Mecdî, Medhî, Mehdî, Mesîhî, Meşrebî, Meylî (2), Muhibbî (7), Muhtarî (3), Muhammed, Muînî, Mukîmî (2), Muradî (2), Mustafa (?) Mutî (2), Nâdirî, Nâilî, Nâmî, Necâtî (5), Nefî (2); Nesîmî (3), Nevâlî, Nevî (5), Nihânî (2), Nimetî, Niyâzî, Nizârî, Nûşî, Râhî, Rahmî (4), Râsih, Remlî, Remzî (1), Resmî, Rihletî (2), Rızâ, Rızâyî, Rûhî (27), Sabrî, Sabûhî, Sadık, Sâî, Sâkî, Selîkî, Selîmî (3), Senâyî (3), Serîrî, Sıdkî (2), Sip(y)âhî (2), Suâlî, Subhî, Şâkirî, Şâmî, Şarkî, Şemî (3), Şeyhî, Seyhülislam Yahya (2), Şinâsî, Tîğî, Türâbî (Serâyî) Ubeydî (6), Ulvî (15), Usûlî, Üveysî, Vahdetî, Vâhit, Veysî, Taşlıcalı Yahyâ (2), Zâtî (2).

Ağırlıklı olarak 16 ve 17. yüzyıl şairlerinin şiir örneklerinin yer aldığı mecmuadaki şiirlerin büyük çoğunluğu Türkçedir. Birkaç Farsça ve müemmma olarak Farsça ve Arapça manzume de bulunur. İmam Gazali'ye ait olduğu belirtilen bir beytin çeviri olduğu düşünülmektedir. Derlemede özellikle ulema ve devlet görevlilerinin şiirlerinin tercih edildiği görülmektedir. Mecmuada, 104. yaprağın ön ve arka yüzünde bazı bentleri verilen bir şiirin, Agehî'nin meşhur *Keştînâme Kasidesine* yapılmış bir tahmis olduğu görülmektedir. Tahminin mahlas birimi dâhil büyük oranda eksik olduğu anlaşılmaktadır. Şiirin, başka birimlerinin de mecmuada olduğu ancak daha sonra tahrif olup yırtıldığı ve ilgili sayfanın eksik olduğu ya da ilgili yere yazılmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü "baht-ı devlet" ile başlayan bir bende dair bilgi verilmiştir. Şiirin tamamında ilgili ibarelere de rastlanmaktadır. Bu şiirin tamamı, Titze (1951) tarafından yayınlanmıştır. Bu bilgilerden hareketle manzumenin Muhammed adlı bir şaire ait olduğu ifade edilmiştir. Yk 136a'da geçen bir şiirin mahlasının Mehdî okunabilir bir imlaya sahiptir. Bundan dolayı mecmua derleyicisinin yazımına göre şiirin Mehdî'ye ait olduğu söylenebilir.

Müfretler ve matlalar başta olmak üzere, bazı manzumelerin kime ait olduklarına dair bilgi yoktur. Kimi metinlerin baş ve son bölümleri eksiktir. Kiminde ise yaprakların düşmesi ya da formların karışması sonucu bilgi eksikliği olduğu söylenebilir. Mahlası ve başlığı olmayan bazı şiirlerin kime ait olduğu noktasında karışıklık olsa bile bazılarının Kemal Paşazade'ye ait olması imkân dâhilindedir. Bazı şiirlerin beyti veya bendi yoktur. 33 adet manzumenin kime ait olduğuna dair bilgiye mecmuada yer verilmemiştir. Bunların büyük çoğunluğu mahlası beyti/bendi olmayan ya da sadece bir beyti/bendi olan metinlerdir. Diğerlerinin büyük çoğunluğu derleyici tarafından eklenmemiş olsa bile yapılan araştırmalar ve mahlas beyitlerinin iyi irdelenmesi sonucu tespit edilebilir. Bazı başlıklarda, mahlası aynı şairler hakkında tanımlayıcı sıfatlar bulunur. Buna ek olarak, mecmuayı derleyen başlıkta verdiği mahlas ile şiirdeki mahlasın uyuşmadığı durumlara da rastlanabilmektedir. Örnek vermek gerekirse; 68. Yaprakın ön yüzünde "velehû" başlığına göre şiirin bir önceki şaire ait olması gerekmektedir. Ancak şiirin mahlas beytinde "Ulvî" ibaresi geçmektedir. 79. yaprağın arka yüzünde, başlığı olmayan bir şiirde hem Hüseyinî hem de Nesîmî mahlas olarak belirlemektedir. Ancak "Nesîmî" ibaresinin geçtiği yerde şiirin kalıbı da bozulmaktadır.

Mecmuda mahlası belirtilmeyen birçok şiir de bulunmaktadır. Bunlar arasında 40a-40b yaprağında olan bir muaşşerin son bendinde Mustafa ismi ön plana çıkmaktadır. Bu durumda, asıl adı veya mahlası Mustafa olan bir şairden bahsedilebilir. Mecmuanın 39b-40a yaprağında "Muaşşer-i Şarkî" başlığı verilmesine rağmen şiirde herhangi bir mahlas tespit edilememiştir. Şiirin eksik bir bendinin olduğu söylenebileceği gibi, farklı bir şaire ait olması da muhtemeldir. 45a'da başlığında sadece nazire yazan şiirlerin, kime ait oldukları mahlas beyitlerinden tespit edilememiş şiirler de vardır. Bunlardan biri için Ali mahlası taşıdığı söylenebilir. Ancak bu mahlasın, Gelibolulu Ali'nin mahlasından farklı bir imlada olduğu görülür. Ayrıca şiire Âli'nin divanında rastlanmamıştır. 45a yaprağında kafiyesi lam harfli olan şiirde mahlas görülmemektedir. Son beyitteki "sanemi" ifadesinin ise, "bir sanem-i sîmber" okumasına eşdeğer olarak gümüş bedenli/göğüslü bir sevgiliden bahsetmesi uzak bir ihtimal değildir. Yine bu yapraktaki şiirlerden sonuncusunun son beytinde "Hâlî" ya da "Garîbî" okunuşunu veren kelimelerin mahlas olması muhtemeldir. Ancak bu ifadelerde şairin, sevgilinin hâlî, yani beninden bahsetmesi uzak bir ihtimal değildir.

Beit şöyledir: Dilefgâr itmese hâli garibi / Gönül derdine dermân olsa dilber.

(O dilberin hali, -ben-garibi gönlü yaralı yapmasa / O dilber gönül derdine derman olsa)

Şiirin anlam yoğunluğu “Garibî” mahlasını öncelemekle birlikte, mahlası olmayan bir şiir olduğunun belirtilmesi şu an için en uygun tercihtir.

Yk. 58a’da geçen bir şiirin mahlası beytindeki “Sâkî” ibaresi, anlamla bütünleşmiş bir kelime olabileceği gibi mahlası belirtmeyen bir kullanım da olabilir. Bundan dolayı ilgili şiirin “Sâkî” ye ait olabileceği bilgisine ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir.

Yk. 70b’de, mecmuada da geçen “Bir semen-simâ nigârî ârif ol eyle kenâr / Aş u işret vaktidür nûş eyle câm-ı hoş-güvâr” matla ile mütekerrir bir muaşşer vardır. (bkz. 40a-41a) Bu metinde mütekerrir beyit vardır. 70b’de de aynı mütekerrir beytin kullanıldığı on dizelik şiirin başında musarra bir bend yoktur. Bundan dolayı bu metin için muaşşer demek için elimizde bir veri yoktur. Aynı şekilde eğer baş kısmı eksik olsa bile şu an için terci-bendin mütekerrir bendi olarak nitelemek de mümkündür. Şiiri şu an için tasnif dışı bırakmak daha doğrudur. Ancak fihristte şiirin bir muaşşer olabileceği belirtilmiştir.

Mecmuada, iki şiirde (36a, 129b-130a), Siyâhî ve Sipâhî mahlası açık ve net bir şekilde okunmamaktadır. Şiirlerde her iki okumanın yapılması mümkündür. Bundan dolayı bir başlık altında, ancak açıklama ile sunulmuştur.

47a’daki ilk gazelin mahlas beytinde “Kızıl Delû” ibaresi geçmektedir. Bir nazire olduğu anlaşılan bu manzumenin şu an için kime ait olduğunu bilgisine ulaşmak mümkün değildir. Bu şahsın 15. asır başlarında yaşayan bir Bektaşî şair olabileceği muhtemeldir. Ancak dönem itibarıyla yanında bulunan diğer şiirlerden hareketle kesin bilgi vermek güçtür. Fakat mahlas olduğu düşünülen bir kelimenin ilki açık ikincisi kapalı iki heceden ibaret olması gerekir.

55. yaprağın ön yüzünde, nazire olduğu anlaşılan mahlasında da “Ahmed” ibaresine rastlanan bir şiir vardır. Mecmuada bu şiirin Sultan Ahmed Han’ın gazeli olduğu bilgisi vardır. Mecmuadaki bilgiye göre, Bahtî mahlasıyla şiirleri olan 1. Ahmed’in “Ahmed” mahlasıyla şiirler yazdığı söylenebilir. Ancak eksik bir metin olması yahut mahlasının eklenmemiş olması da muhtemeldir.

4. MECMUA ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Makalemizin giriş bölümünde de belirtildiği üzere, mecmua üzerinde üç yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Üç tezin danışmanı aynıdır. Bu çalışmalar, mecmuanın belirli sayfalara göre bölünmesiyle paylaşım esasına dayalı olarak yapılmıştır. Uzun ve meşakkatli bir tasnif denemesi olan bu tezlerde, MESTAP projesindeki tablolar esas alınmıştır. Şiirlerin birçoğunun karşılaştırmalı analizinin yapıldığı bu çalışmalar, alana önemli katkılar sunmuştur. Bu çalışmalarda birçok başlık ve şiirin, özellikle de Azîzî’nin şiirlerinin geçtiği bölümler ve başlıklarının değerlendirilmesinde farklı okumaların yapıldığı görülmektedir. Amacımız ve çıkış noktamız tenkit olmamakla birlikte, çalışmalarımız esnasında karşılaştığımız farklı okumaların gösterilmesi düşüncesi öne çıkmıştır. Amaç, doğruya en yakın bir okumanın ve değerlendirmenin yapılmasıdır. Her çalıma tarihsel bakış açısına göre değerlendirildiğinde kendinden öncekilerden izler taşıyabilmekte ve ona dair yeni ve farklı şeyler

söyleyebilmekte, analitik düzlemde farklı ve yeni bakış açıları geliştirebilmektedir. Aynı şekilde her çalışma, kendinden sonra yapılacak çalışmalara hem bir zemin hazırlamakta hem de bir tartışma ortamı/imkânı sunabilmektedir. Ek olarak, bilimsel çalışmalarda, Popper'ın yanlışlanabilirlik kuramına uygun olacak şekilde bilimsellik, bu süreçler sayesinde daha doğruya yaklaşabilecektir. Bu husus, çalışmamız özelinde, derlemenin işlevlerinin, yazım sebep ve amaçlarıyla birlikte mesajının anlaşılmasına önemli katkılar sunacaktır. İncelemeye esas mecmua üzerinde yapılan çalışmalar şunlardır:

A) Turan, Zehra Sevcan (2019) Mecmū'a-i Eş'ar, Ankara Milli Kütüphane Numara: 06 Hk 240 (1b-57a) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli

B) Aydın, Tuba (2019) Mecmū'a-i Eş'ar, Ankara Milli Kütüphane Numara: 06 Hk 240 (57b-107a) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli

C) Avcı, Cüneyd (2019) Mecmū'a-i Eş'ar, Ankara Milli Kütüphane Numara: 06 Hk 240 (107b-138a) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli

Azizî'nin şiirin geçtiği bölümlerin incelendiği birinci tezde (Sevcan Turan 2019: s. 65) şiir için şairin mahlası "Abdî" olarak düşünüldüğü görülmektedir (yk. 16a-17a). Oysa şiirin başlığında "abd-i fakîr", mahlasında da "abd-i âciz" şeklinde bir kullanım olup mahlasının Abdî olmasını gerektirecek bir yazım ve okuma yoktur. Yapılan çalışmada (Sevcan Turan 2019: s.12) bu şairin 16. Asır şairlerinden Abdî olduğu belirtilerek şairin hayatına dair bilgiler verilmiştir. Yine şiirlerin bulunduğu antoloji kısmında şiir için "Kaside-i Abdî" başlığı tercih edilmiştir. (Sevcan Turan 2019: s.90). Oysa şiirin böyle bir başlığı yoktur.

Azizî'ye ait meşhur terki-bend için yapılan tez çalışmasında, şiirin başlığının farklı okunmasından dolayı, sonraki kısımlar yanlış değerlendirilmiştir. Böylece mecmuanın kime ait olduğu konusu da muğlak kalmıştır. İlgili tez çalışmasında, bahse konu şiirin (yk. 18a-20b) şairi için Azîz mahlası düşünülmüş, ancak bu şahsın 18. asır sonları ile 19. Asır başında yaşayan Azîz olduğuna dair geniş çaplı bilgiler sunulmuştur (Sevcan Turan 2019: s. 20, 66). Oysa şiirin başlığında şairinin Karaçelebizade olduğu çok açık ve belirgin bir şekilde görülmektedir. Şöyle ki; "Terkib-bend der-münacât be-dergâh-ı kadî'l-hâcât li'l-abdî'l-fakîr Abdu'l-azîz eş-şehir bi-Karaçelebizâde" (Yk. 18a): Terki-bend: Tüm ihtiyaçları giderici dergâha/Allah'a olan Münacaat, Karaçelebizade olarak tanınan fakir bir kul olan Abdulaziz'in eseri.

Hazırlanan tezde şairin adının olduğu kısım "kara" kelimesindeki "o = a, e" harfinin görünmemesi nedeniyle yanlış okunmuştur. Nitekim "bi-Karaçelebizade" yerine "Bakar Çelebizade" şeklinde farklı bir okuma gerçekleştirilmiştir: "Terkîb-i Bend der münâcât Bedergâh-ı Qâdiü'l-Hâcât el-Abdü'l- Fağîr 'Abdü'l-Azîz eş-şehr-i Baqar Çelebizâde" (Sevcan Turan 2019: s. 140). Başlığın altındaki şiir ise edebiyat tarihimiz açısından önem arz eden hatta şaire ait müstakil bir eser olarak ünlenen bir metindir (Kaya 2001).

Yapılan tez çalışmasında 36. yaprağın arka yüzündeki şiirin Hatayî'ye ait olduğu belirtilmiştir (Sevcan Turan 2019: 67). Oysa şiirin başlığında Hatayî'nin gazeline Sipahî'nin (Siyâhî'nin) tahmisi olduğu açık ve belirgin bir şekilde yazılmıştır. Şiirin mahlasında da Sipâhî yazılıdır. Bu hususun göz kaçtığı kanaati hâsıl olmuştur. Bundan dolayı olsa gerek, şair tanıtımlarının yapıldığı bölümde Sipâhî'ye yer ayrılmamış olup Hatayî başlığıyla şairin tanıtıldığı görülmektedir (Sevcan Turan 2019: s. 36). Ayrıca bu şiirin başlığı için yazmada geçen "tahmis" yerine tezde "muhammes" başlığı yazılmıştır (Sevcan Turan 2019: s. 104).

Mecmuanın 40a-40b yaprağında geçen bir muaşşerin, Mustafa mahlaslı bir şaire ait olduğu ifade edilmektedir (Sevcan Turan 2019: 68). Şair hakkında bilgi verilen kısımda, teknik bir hatadan dolayı, Meşrebî'ye ait bilgiler verilmiştir (Sevcan Turan 2019: s. 40, 44). Mecmuanın 39b-40a yaprakları arasında başlığında "muaşşer-i şarkî" başlığı olmakla birlikte şiirin Kemal Paşazade'ye ait olduğu bildirilmiştir (Sevcan Turan 2019: 68, 111). Şiir gerçekten de İbn Kemal'e (Kemal Paşazade'ye) ait olabilir. Ancak, incelemede Kemal Paşazade'ye ait tespit edilen diğer şiir(ler) için kaynak bilgisi verilmesine rağmen bu şiir için herhangi bir kaynak sunulmamıştır. Bahse konu şiirin İbn Kemâl'e ait olduğu bilgisinin nereden alındığı ise açıklanmamıştır.

47a'daki ilk gazelin mahlas beytinde "Kızıl Delü" ibaresi geçmektedir. Bir nazire olduğu belirtilen bu manzume için hazırlanan tez çalışmasında bundan "Fehmî"ye ait bir şiir olarak bahsedilmiştir (Sevcan Turan 2019: 71). Oysa burada "Fehmî" okunuşunu veren bir ibare yoktur.

Aydın tarafından hazırlanan tezin ikinci bölümünde, 58b-59a yaprakları başta olmak üzere, şiirler bir sıralama olmadan verilmiştir. Ayrıca mecmuada olmayan başlıklar açıklama kısmına eklenmiştir. Bu durum pek de olumsuz bir husus olmamakla birlikte, inceleme bağlamında küçük de olsa karışıklığa sebebiyet verebilmektedir (tablo-VII, VIII, IX).

Aydın, tablo XI'de tasnif yaparken Fehîm'in terki-bendinden bahsetmektedir. Her ne kadar şiirin baş kısımları (matla beyti) eksik olsa da mahlas beyti mecmuada görülmektedir. Aydın tablonun matlalar bölümünde, şiirden iki dize vermiş mahlas beytinde ise şairin mahlasını verecek okumayı yapmıştır. Bu bölümde şairin adını "Fehîm" olarak yazmıştır. Tabloda, mecmuada olmayan bir açıklamayı başlık gibi ekleyip şair hakkındaki bilgiyi "Terkib-i bend-i Fehîmî" olarak sunmuştur. Aynı hususu antoloji bölümünde de belirtmiştir (Aydın, 2019: 92). Hatta burada şiirin başlığında Fehîmî, mahlas beytinde "Fehim-i bîmar" şeklinde belirtmiştir. Oysa dizede hasta Fehîm anlamından öte, Fehmî'nin hasta olabileceği anlamı çıkarılmaktadır. Bu durumda tamlama yapmadan ifadeyi "ola Fehîmî bîmar, yani Fehîmî bîmâr ola" şeklinde okumak daha uygun olsa gerektir. Bu durum, şiirlerin başka şairlere atfedilmesi problemini ortaya çıkardığı için tarafımızdan değerlendirilmiştir.

Aydın, 78. yaprağın ön yüzünde, İşretî mahlası ile verilen bir şiiri Bâkî'ye ait olarak sunmuştur (bkz. Aydın, 2019; tablo XVI; s. 126). Tezde, şiirin dördüncü beytinde geçen "âlem-i bâkî: sonsuz âlem" tamlamasından hareketle bu işlemin yapıldığı düşünülmektedir. Ek olarak Aydın, bu şiirin Bâkî divanında geçmediği ibaresini de not düşmüştür (Bkz. s. 126). İlgili şiirin ilk beyti şudur: *Sanma aşk ehlini mevt ile güzâr eylediler/Aşka sabr idemeyüp terk-i diyâr eylediler*

Üçüncü tezde, küçük de olsa bazı hususlar söz konusudur. Örneğin 108a'da başlayan Abdî'nin şiiri için 108b'de başlanmış şeklinde bir tasnife gidilmiştir (bkz. s. 12). 134. Yaprığın arka yüzündeki Hisâlî mahlaslı şiir için tezde "Hisârî" başlığı kullanılmış, şiirin mahlas biriminde de şairin adı "Hisârî" şeklinde belirtilmiştir (bkz. s. 19; s. 110-111). Oysa şiir, Hisâlî'nin bir şiiri olmasa da mahlas beytinde bu ibare geçmektedir.

116. yaprağın ön ve arka yüzünde, derleyici tarafından İbni Kemal'e ait olduğu belirtilen bir muhammes/tahmis vardır. İlgili tezde, şiirin başlığında İbni Kemal'e ait değilse bile bu durumun ve başlığın mecmuada geçtiği hususunun belirtilmesi beklenirdi (s. 14). Şiirin tasnifinde, açıklama kısmında bilgi bulunurken, şair mahlasının bulunduğu yerde herhangi bir işlem yapılmamıştır. Ayrıca, antoloji bölümünde incelediğimiz ve **Tez veritabanı** (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>) sayfasına yüklenen örnekte/nüşhada, teknik bir hatadan olsa gerek ilgili şiire rastlanmamaktadır.

Mecmuanın 120. yaprağının arka sayfasında, "Tahmis-i Şeyhî Gazel-i Bahayî" başlığı vardır. Şiirin mahlas beytinde de "Bahayî" ibaresi geçmektedir. Avcı'nın hazırladığı tezde (s. 15, 89-90) bu ibare "Behamî" şeklinde yazılmıştır. Oysa bu şiir kaynaklarda Bahayî adına kayıtlı meşhur bir şiirdir (Uludağ 1992). Bu şiire Bahayî hakkında bilgi veren elektronik bir ansiklopedi olan TEİS'ten de ulaşılabilmektedir (Uludağ 2013). Bu farklı okumanın teknik bir hata olması da muhtemeldir.

Mecmuanın 126b yaprağında tezde (bkz. s. 17, 83-84) Fennî'ye ait bir tahmis olduğu, zemin şiirin ise Şemî'ye ait olduğu belirtilmiştir. Oysa Fennî okumasını verecek ve şiirin ona ait olduğunu belirten bir bilgi yoktur. "Fenn-i aşkında" ibaresinin "Fennî" şeklinde okunması hem anlam hem de imla açısından yetersiz kalmaktadır. Oysa şiirin Şemî'ye ait olduğunu, son bendde başka bir mahlas olmadığı anlaşıldığından şu an için bir muhammes olduğunu kabul etmek gerekmektedir. İlerleyen süreçte, Fennî'nin bu bağlamda bir şiirinin tespit edilmesi hâlinde, burada paylaştığımız bu bilgi yanlışlanabilir.

127b'de Selimî mahlasının bulunduğu şiirin, bir muhammes olduğu görülmektedir. Oysa tezde (s. 17, 56) şiir için tahmis, eklenen kısımların Mahremî'ye ait olduğu belirtilmiştir. Eğer imla da bir hata yoksa bu kelimenin "Mühr", "mühr" "mihre" "mühre" şeklinde bir okumayı verecek bir imla ile yazıldığı görülmektedir. Bahse konu olan şiirin Selimî'ye ait bir muhammes olduğu şu anki bilgilere göre kabul edilebilir.

Son tahlilde yapılan bu tezler hakkındaki değerlendirmelerimiz bilim adına atılmış adımlardandır. Bunların tümünün ya da bir kısmının yeni bilgilerle güncellenmesi ihtimal dairesindedir. Yaptığımız bu tespitlerin yanlışlanabileceğinin farkındayız. Bununla birlikte tarafımızdan yapılan fihrist ve metin okumasında da kimi hataların olması muhtemeldir. Bu konuda ilerleyen süreçte hem tarafımızdan hem de başka akademisyenler tarafından sağlanacak katkılar her zaman için mümkündür.

5. AZİZ'İN MECMUADAKİ ŞİİRLERİ

5.1. Terkib-bend

Mecmuada, "Terkib-bend der-münacât be-dergâh-ı kadî'l-hâcât li'l-abdî'l-fakîr Abdu'l-azîz eş-şehîr bi-Karaçelebizâde" (Yk. 18a) başlığı altında geçen 89 beyitlik bir terkib-benddir. Farklı nüshalarda terci-bent şekli de

(Erdoğan 2020: 62) bulunan ve beyit sayısı farklılık gösteren bu manzume, hazırlanan divançede (Erdoğan 2020: 93-107) yer aldığı için buraya dâhil edilmemiştir.

5.2. Kaside

Mecmuanın 16a-17a yaprakları arasında 40 beyitten müteşekkil bir kasidedir. Aruzun “Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” kalıbıyla yazılmıştır. Bazı beyitlerin son tefilelerinin “feilün” şeklinde olduğu görülmektedir. Hazırlanan yüksek lisans tezinde (Sevcan Turan 2019: s. 12, 65) şiirin, 16. yüzyıl şairi Abdî’ye ait olduğu bilgisi verilmiştir. Metin, ilgili tezde (Sevcan Turan 2019: s. 12, 90-93), yeni yazıya aktarılmıştır. Ancak hem şairin adı/mahlası hem de başlık vermede farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. İlgili metin tarafımızdan yeniden okunmuş olup gerekli değerlendirmelerin yapılabilmesi ve şimdilik Azîzî’ye ait bir şiir olarak yerini alması, gerekirse bu süreç sonrasında yapılacak olan divan neşirlerine alınması amacıyla makalemizde yer almıştır. Şiirin başka birine ait olması ihtimali olsa bile ilgili metnin tahkik ve tenkidine katkıda bulunacağı aşîkârdır. İlgili metin aşağıda verilmiştir.

Yk. 16a

Hamd o Hakka ki odur rabb-i zemîn ü âsumân
Kudreti destinde mahkûmdur anun her ins ü cân

Çün salât ile selâm olsun resûline anun
Rahmet için geldi cümle âleme ol âlişân

Ümmetisen sünnetin tut it riayet şer’îne
Kim şefâat ide yarın bulasın hûr u cinân

Her ki bilmez kendüzin bunda niçün geldüğünü
Sanma insan bir oyuktur gûyiyâ der-bûsitân

Hâb-ı gafletden uyan tîz aç gözün bak hâlüne
Mest-i bî-hûş itmeden câm-ı ecel erken uyan

Her gelen bunda müsâfirdür gider olmaz mukim
Ne yatarsun tur yaraklan göçmeden bu kârübân

Elde iken cevher-i ömrün bugün bil kadrini
Ta’ate sarf eyle anı ko hevâyı ey cevân

Bir kefendür sonı her şâhun gedânun dünyede
Devlet anun kim taalluk itmedi ana bir an

Yap kusûr mülk-i bekâda yoğsa aklunda kusûr
Kim ömür bünyâdına irmezden ön bir gün ziyân

Bâğ-ı ömrün nice bir ola senün taze bahâr
Kim solar âhir ecel bâdı ise hemçün hazân

Ten kafesinde bu murg-ı cân ider sanma karar
Çün yine bâzı ecel alur kafesden murg-ı cân

Sen ganimet bil bu eyyâm-ı hayatı var iken
Kim elünde itmeden şehbâz-ı rûhun tay(y)erân

Âsiyâbdur dâr-ı dünyâ ögünür nevbetçe halk
Biz dahı bir daneyüz nevbet bize kaldı der-ân

Yüzüne güldüğine aldanma sonra ağladur
Mekri çok bir pîre-zendür itme ana iktirân

Cifedür dünyâ-yı dün âkil katında fi'l-mesel
Pes anun talibleri ma'nide oldılar segân

Bakup aldanma bu mahsûsata sonı hep fenâ
Nakşa aldanma sakın nakkâşa eyle nig(g)erân

Yk. 16b

Gel gider başdan bu dünyâ-yı denî sevdâların
Cehd idüp bu mâl-i hülyadan bulasın sen emân

Zevke irmek isterisen zevk-i dünyadan çek el
Çok meges ayağın almış bir aseldür bu cihân

Hiç değer mi hârına anun gül-i nevrestesi
Nâre benzer ma'nada yakar tutanı bî-gümân

Bahre benzer bu cihân tolu cevâhirlle niam
Lîk istersen selâmet sen kenara ol revân

Ger huzur itmek dilersen düşme nefsün bendine
Zâhiren dost ma'nada oldur eşedd-i düşmenân

Merdisen çek nefsi bende olma mağlûb zen gibi
Nefse uymakdan gelür başa belâlar nâ-gehân

Her neye meyl itse aksin it cihâd-ı ekber ol
Cev-i uzlet oldı ana hoş kavi tîr ü kemân

Ölmeyince nefsi emmâre dirilmez rûh-ı pâk
Hiç melek gelsün mi şeytan gitmeyince ez-miyân

Gel vücudun şehrinin yağmalamasın düzd-i nefsi
Dâyimâ seyf-i vera'la olgıl ana pâsbân

Gel çerâğ-ı dînüni nefsün hevâsından sakın
Koy anı takva fenârı içre hıfz it her zamân

Râh-ı hakka girmeğe takva silahın berk kuşan
Yol harâmîsidür İblis key sakın ey sâlikân

Esb-i aşka bin menâzil kat'ına bu yolda sen
Kulavuzsuz gitme hem sen ara bul bir âsitân

Kankı dilde kim safâ-yı aşk olmaya eger
Bî-asel zenbûra benzer sayma anı ez-kesân

Ehl-i irfân sohbetin kıl eyle ahz-ı ma'rifet
Kaç avamdan kim hevâmdur ma'nada anlar hemâ

İlmile zinde-dil olan neylesün âb-ı hayât
Ma'rifet ehli olan bulur hayat-ı câvidân

Kalbi islah eyle oldur aslı a'zâ-yı beden
Çürüse aslı dirahatun ferî çürür hem-çünân

Beyt-i rahmândur gönül büthâne itme key sakın

Mâsiva sûretlerin ihrâc idüp koma nişân

Gel vücûdun bezrini defn eyle der-arz-ı hamul
Cümle eksükler bütûn olmak dilersen kâmurân

Ger selâmet ister isen ferd ü seyyâh ol müdâm
Bu karar yeri degüldür tutma bir yerde mekân

Her ki dervişdür mücerred ehl-i terk olmak gerek
Yetme mi bir bûriyâ ile sana bir lokma nân

İt kanaat dâyimâ sen kim ganî-dil olasın
Bir dükenmez kenz didiler ana erbâb-ı dilân

Yk. 17a

Her ne gelse huşk u ter hûn-ı kaderden mâ-hazar
Râzı ol ana budur âdâb u de'b-i mihmenân

Gözyaşıyla yur senün evsâh-ı cürmün ol gafûr
Ger seher murgı gibi etsen eger zâr u figân

Yâ ilâhi yüz karası ile yokluk varımız
Abd-i âcizden ne ola şâha lâyük armağan

6. MECMUANIN FİHRİSTİ

Çalışmamızın önemli bir bölümünü oluşturan kısım, mecmuanın fihristidir. Yukarıda bahsedilen mecmua üzerinde hazırlanan tezlerde de ilgili fihrist, üç ayrı eserde geçmektedir. Her üç tezde MESTAP çerçevesinde hazırlanan tablo esas alınmıştır. Tablolarda, ilk ve son birimler, aruz kalıpları ve birim sayılarına da yer verilmiştir. Bundan dolayı çalışmamızda bu bölümlere yer verilmemiştir. Ancak bu çalışmalarda, metinde olmayan başlıklar, araştırmacılar tarafından eklenmiştir. Makalemizde ilgili fihrist, yaprak numarası, şair adı/mahlası ve şiirin nazım şekli ekseninde yapılmıştır. Kime ait olduğu başlıkta belirtilmeyip mahlas bölümünde bilgi bulunmayan, tek birim hâlinde olup yapılan araştırmalara rağmen kime ait olduğu tespit edilemeyenler için (-) şeklindeki işaret kullanılmıştır. İlgili tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Mecmuanın Fihristi

Sıra Nu	Yeri	Şair Adı	Nazım Şekli
1	1b-5b	Ruhi	Terkib-bend
2	5b-6b	Baki	Kaside
3	6b-7b	Âlî	Tahmis
4	7b-8b	Lamii	Kaside
5	8b-9b	Âlî	Terkib-bend
6	9b-10b	Baki	Kaside
7	10b-11a	Medhî	Muhammes
8	11a-b	Ulvi	Muhammes
9	11b	-	Müseddes
10	12a-12b	Yahya-Taşlıcalı	Kaside
11	12b-14a	Veysi	Terkib-bend
12	14a-14b	Ahdî	Müsebba
13	14b-15b	Serîrî	Muaşşer
14	15b	Üveysî	Kaside
15	16a	Nesîmî	Kaside
16	16a-17a	Azizî/Azîz	Kaside
17	17a-17b	Hayatî	Kaside
18	17b-18a	Kaygusuz	Kaside
19	18a-20b	Azizî/Azîz	Terkib-bend
20	20b-21b	Kemal Paşazade	Mesnevi
21	22a-23a	Senâyî	Terci-bend
22	25b-26b	Beyânî	Bahr-ı Tavis
23	27a-27b	Âşıkî	Tahmis
24	31a-31b	Gubârî	Terci-bend
25	33a-33b	Rahmî	Terci-bend
26	33b	Senayi	Terci-bend
27	36a	Sipahî/Siyâhî	Tahmis
28	39a-39b	Kıyasî	Muaşşer
29	39b-40a	Şarkî	Muaşşer
30	40a-41a	Mustafa	Muaşşer
31	41a-41b	Halil	Muaşşer
32	44a	Mecdî	Gazel
33	44a	Dâî	Gazel
34	44a	Türâbî (Serâyî)	Gazel
35	44b	Râhî	Gazel
36	44b	Nihânî	Gazel

37	44b	Rızayî	Gazel
38	45a	Ali	Gazel
39	45a	-	Gazel
40	45a	Hâfî-Garibî	Gazel
41	45b	Kemal Paşazade	Gazel
42	45b	Remlî	Gazel
43	45b	Taşlıcalı Yahya	Gazel
44	46a	Necâtî	Gazel
45	46a	Nevî	Gazel
46	46	Bâkî	Gazel
47	46b	Şemî	Gazel
48	46b	Amrî	Gazel
49	46b	Necâtî	Gazel
50	47a	-	Gazel
51	47a	Şeyhülislam Yahya	Gazel
52	47a	Daî	Gazel
53	47b	Ruhî	Gazel
54	47b	Cem	Gazel
55	47b-48a	Selimî-Sultan Selim	Gazel
56	48a	Ubeydî	Gazel
57	48a	Ahmed Paşa	Gazel
58	48b	Ahmed Paşa	Gazel
59	48b	Kemterî	Gazel
60	49a	Fehmî	Gazel
61	49a	Vahdetî	Gazel
62	49a	Fevrî	Gazel
63	49b	Nihânî	Gazel
64	49b	Bakî	Gazel
65	49b	Nevî	Gazel
66	50a	Azerî	Gazel
67	50a	Avnî	Gazel
68	50a	Ahmed Paşa	Gazel
69	50b	Emrî	Gazel
70	50b	Ruhî	Gazel
71	50b	Necâtî	Gazel
72	51a	Ulvi	Gazel
73	51a	Bâkî	Gazel
74	51a	Hayâlî	Gazel

75	51b	Ulvi	Gazel
76	51b	Nevî	Gazel
77	51b	Bâkî	Gazel
78	52a	Sıdkî	Gazel
79	52a	Selimî-Sultan Selim	Gazel
80	52b	Nizârî	Gazel
81	52b	Rihletî	Gazel
82	52b	Ubeydî	Gazel
83	53a	Ulvî	Gazel
84	53a	Daî	Gazel
85	53b	Şinâsî	Gazel
86	53b	Murâdî	Gazel
87	54a	Hayâlî	Gazel
88	54a	Figânî	Gazel
89	54a	Nevâlî	Gazel
90	54b	Meşrebî	Gazel
91	54b	Emrî	Gazel
92	54b	Meylî	Gazel
93	55a	Gülşenî	Gazel
94	55a	Sultan Ahmed	Gazel
95	55b	Kabûlî	Gazel
96	55b	Bâkî	Gazel
97	55b	Figânî	Gazel
98	56a	Mesîhî	Gazel
99	56a	Arâmî	Gazel
100	56a	Rahmî	Gazel
101	56b	Bâkî	Gazel
102	56b	Şemî	Gazel
103	56b	Hayretî	Gazel
104	57a	Muhibbî	Gazel
105	57a	Muhibbî	Gazel
106	57a	Bâkî	Gazel
107	57b	Hayretî	Gazel
108	57b	Bâkî	Gazel
109	57b	Bâkî	Gazel
110	58a	Zâtî	Gazel
111	58a	-	Gazel
112	58a	Bâkî	Gazel

113	58b	Bâkî	Gazel
114	58b	Bâkî	Gazel
115	58b	Bâkî	Gazel
116	59a	Bâkî	Gazel
117	59a	Nevî	Gazel
118	59a	Muhibbî	Gazel
119	59b	Muhibbî	Gazel
120	59b	Muhibbî	Gazel
121	59b	Zâtî	Gazel
122	60a	Bâkî	Gazel
123	60a	Bâkî	Gazel
124	60a	Bâkî	Gazel
125	60b	Bâkî	Gazel
126	60b	Bâkî	Gazel
127	60b	Bâkî	Gazel
128	61a	Hilâlî	Gazel
129	61a	Bâkî	Gazel
130	61a	Bâkî	Gazel
131	61b	Bâkî	Gazel
132	61b	Bâkî	Gazel
133	61b	Bâkî	Gazel
134	62a	Emrî	Gazel
135	62a	Bâkî	Gazel
136	62a	Bâkî	Gazel
137	62b	Emrî	Gazel
138	62b	Beyânî	Gazel
139	62b	Hayretî	Gazel
140	63a	Bâkî	Gazel
141	63a	Ulî	Gazel
142	63b	Bâkî	Gazel
143	63b	Bâkî	Gazel
144	63b	Bâkî	Gazel
145	64a	Bâkî	Gazel
146	64a	Bâkî	Gazel
147	64b	Bâkî	Gazel
148	64b	Emrî	Gazel
149	64b	Subhî	Gazel
150	65a	Fehîm	Terkib-bent

151	65a-65b	Ulvî	Müsebba
152	65b-66a	Ulvî	Müsemmen
153	66b-67a	Kaygusuz	Kaside
154	67a-67b	Ruhî	Terci-bent
155	68a	Ubeydî	Gazel
156	68a	Ubeydî	Gazel
157	68a	Ulvî	Gazel
158	68b	-	Gazel
159	68b	Hayâlî	Gazel
160	68b	Hayâlî	Gazel
161	69a	Hayâlî	Gazel
162	69a	Necâtî	Gazel
163	69a	Remzî	Gazel
164	69b	Resmî	Gazel
165	69b	Usûlî	Gazel
166	69b	Cinânî	Gazel
167	70a	Necâtî	Gazel
168	70a	Ulvî	Gazel
169	70b	Bâkî	Gazel
170	70b	Ulvî	Gazel
171	70b	-	Muaşşer
172	72a	Behiştî	Gazel
173	72a	Emrî	Gazel
174	72a	Nimetî	Gazel
175	72b	Senâyî	Gazel
176	72b	Nâilî	Gazel
177	72b	Rızâ	Gazel
178	73a	Daî Bâlikesrî	Gazel
179	73a	Daî Bâlikesrî	Gazel
180	73a	Daî Bâlikesrî	Gazel
181	73b	Daî Bâlikesrî	Gazel
182	73b	Sabrî	Gazel
183	74a	Rûhî	Gazel
184	74a	Rûhî	Gazel
185	74b	Halîmî Kepsudî	Gazel
186	74b	Dürrî	Gazel
187	74b	Hayretî	Gazel
188	75a	Nâmî	Gazel

189	75a	Ârifî	Gazel
190	75a	Cafer	Gazel
191	75b	Kemal Paşazade	Gazel
192	75b	Şeyhülislam Yahya	Gazel
193	75b	Abdî	Gazel
194	76a	Daî Bâlikersî	Gazel
195	76a	Daî Bâlikersî	Gazel
196	76a	Daî Bâlikersî	Gazel
197	76b	Daî Bâlikersî	Gazel
198	76b	Daî Bâlikersî	Gazel
199	76b	Daî Bâlikersî	Gazel
200	77a	Fuzûlî	Gazel
201	77a	Emânî	Gazel
202	77a-77b	Fuzûlî	Gazel
203	77b	Ahmet Paşa	Gazel
204	78a	İşretî	Gazel
205	78a	Hayretî	Gazel
206	78a	Nefî	Gazel
207	78b	Rahmî	Gazel
208	78b	Derûnî	Gazel
209	78b	Daî	Gazel
210	79a	Rûhî	Gazel
211	79a	Ulvî	Gazel
212	79a	Ubeydî	Gazel
213	79b	İsmetî	Gazel
214	79b	İsmetî	Gazel
215	79b	Hüseynî	Gazel
216	80a	Azmî	Gazel
217	80b	Cafer	Gazel
218	81a	Hayretî	Gazel
219	81a-81b	Nesîmî	Gazel
220	81b	Rûhî	Gazel
221	81b-82a	Rûhî	Gazel
222	82a	Rûhî	Gazel
223	82a	Rûhî	Gazel
224	82a-b	Rûhî	Gazel
225	82b	Rûhî	Gazel
226	82b	-	Gazel

227	82b-83a	Ruhî	Gazel
228	83a	Rûhî	Gazel
229	83a-b	Rûhî	Gazel
230	83b	Rûhî	Gazel
231	83b	Rûhî	Gazel
232	84a	Rûhî	Gazel
233	84a	Rûhî	Gazel
234	84a	Rûhî	Gazel
235	84b	Rûhî	Gazel
236	84b	Rûhî	Gazel
237	86a-b	Âlî	Müseddes
238	86b-87a	Âlî	Müseddes
239	87a-b	Suâlî	Müseddes
240	87b-88a	Hâşimî	Müseddes
241	88a-88b	Ulvî	Müseddes
242	88b	Sabûhî	Müseddes
243	91a	Cinânî	Müseddes
244	91a-b	Günâhî	Müseddes
245	91b-92a	Halil	Müseddes
246	92a-b	Fevrî	Müseddes
247	92b-93a	Bahâyî	Müseddes
248	93a-b	Rûhî	Tesdis
249	93b-94a	Fuzûlî	Müseddes
250	94a-94b	Edibî	Müseddes
251	94b-95a	Nevî	Müseddes
252	95a-95b	Cinânî	Müseddes
253	95b-96a	Ulvî	Müseddes
254	96a-b	Meylî	Müseddes
255	96b-97a	Cinânî	Müseddes
256	97a-97b	Hâlî	Müseddes
257	97-98a	Nâdirî	Müseddes
258	98b	Selîkî	Müseddes
259	99a	Kalender	Müseddes
260	99b	Ulvî	Müseddes
261	100a	Niyâzî	Müseddes
262	104a-104b	Muhammed	Muhammes
263	106a	Sıdkî	Tahmis
264	106a-106b	Figânî	Tahmis

265	106b-107a	Bakî	Tahmis
266	107a-107b	Tiğî	Tahmis
267	107b	Ahdî	Tahmis
268	108a	Ahdî	Tahmis
269	108a-108b	Abdî	Tahmis
270	108b-109a	Âlî	Muhammes
271	109a-109b	Şâkirî	Tahmis
272	109b-110a	Âlî	Muhammes
273	110a	Ubeydî	Tahmis
274	110a-110b	Rahmî	Tahmis
275	110b-111a	Fevrî	Muhammes
276	111a	Ulvî	Tahmis
277	111b	Rihletî	Tahmis
278	111b-112a	-	Muhammes
279	112a-112b	Bâkî	Tahmis
280	112b-113a	Bâkî	Tahmis
281	113a-113b	Fazlî	Tahmis
282	113b-114a	Mutîî	Tahmis
283	114a	Hürremî	Taştir
284	114b	Himmetî	Tahmis
285	114b-115a	Muhibbî	Tahmis
286	115a-115b	Fevrî	Tahmis
287	115b	Şâmî	Tahmis
288	116a	Sâî	Tahmis
289	116a-116b	Kemal Paşazade	Muhammes
290	116b	Ferâğî	Tahmis
291	117a	Cehdî	Tahmis
292	117b	Kâmîl	Tahmis
293	117b-118a	Dâî	Tahmis
294	118a-118b	Beyânî	Tahmis
295	118b	Mukîmî	Tahmis
296	119a	Mutîî	Tahmis
297	119a-119b	Cehdî	Tahmis
298	119b	Muînî	Tahmis
299	120a	Rasîh	Tahmis
300	120b	Şeyhî	Tahmis
301	121a	Makâlî	Tahmis
302	121a	Nûşî	Tahmis

303	121b	Ruhî	Tahmis
304	122a	Rûhî	Tahmis
305	122b	Rûhî	Tahmis
306	123a	Halîmî	Muhammes
307	123b	Fevrî	Tahmis
308	123b	Sâdik	Tahmis
309	124a	Fenâyî	Tahmis
310	124b	Makâlî	Muhammes
311	125a	İshâk	Tahmis
312	125a	Beyânî	Tahmis
313	125b	Âlî	Tahmis
314	126a	Hayretî	Tahmis
315	126b	Şemî	Muhammes
316	127a	Fazlî	Tahmis
317	127a	Kâdî	Muhammes
318	127b	Selîmî	Muhammes
319	128a	Mukîmî	Tahmis
320	128b	Murâdî	Muhammes
321	129a	Muhtarî	Tahmis
322	129b	Muhtarî	Tahmis
323	129b-130a	Siyâhî/Sipâhî	Tahmis
324	130a-b	Ahdî	Tahmis
325	130b	Muhtarî	Tahmis
326	131a	Halil	Murabba
327	131b	Hayâlî	Tahmis
328	132a	Muhibbî	Tahmis
329	132b	Nesîmî	Gazel
330	133a	Âlî	Müsemmen
331	133b	-	Müfred
332	133b	-	Müfred
333	133b	-	Müfred
334	133b	-	Müfred
335	133b	-	Matla
336	133b	-	Matla
337	134a	-	Gazel
338	134a	-	Gazel
339	134b	Hisâlî	Gazel
340	135a	-	Gazel

341	135a	-	Kıta
342	135b	-	Gazel
343	136a	-	Matla
344	136a	-	Matla
345	136a	-	Müfred
346	136a	-	Müfred
347	136a	-	Müfred
348	136a	Mehdî	Gazel
349	136b	İmam Gazali	Matla
350	136b	Emrî	Matla
351	136b	İlâhî	Matla
352	136b	-	Matla
353	136b	-	Kıta
354	136b	-	Müfred
355	136b	Hâfız	Matla
356	136b	-	Matla
357	136b	-	Matla
358	136b	-	Matla
359	136b	Hâkî	Kıta
360	137a	Mâilî	Murabba/Türkü
361	137b	-	Mektup
362	138a	Nefî	Matla
363	138a	-	Matla
364	138a	Vâhid	Matla
365	138a	-	Gazel

SONUÇ

Mecmualar, Türk edebiyatının tarihsel oluşumu hakkında bilgi barındıran derleme niteliğinde eserlerdir. Farklı türde mecmualar gibi şiir mecmuaları da tasnif edilmeleri, biçim ve içerik açısından incelenmeleri sonucunda, edebiyat tarihinin şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Her mecmuanın yazım amacı, sebebi ve işlevi içerdiği metinler doğrultusunda şekillenmiştir. Nitekim Karaçelebizâde tarafından derlendiği düşünülen bu mecmuada şairine ait edebî zevk ve tercihler göze çarpmaktadır.

Edebiyat tarihimizdeki kaynaklarda adına rastlanmayan, künyesi hakkında net bilgi olmayan ya da aynı mahlası kullanan şairlerin farklı özellik ve sıfatlarla ayrıştırılması noktasında şairlere ait bilgileri barındırması noktasında Azîzî'nin mecmuası, ayrı bir öneme sahiptir. Zira bu mecmuada görülen şairlerden ikisi Dâî ve Halîmî'dir. Yine başta şairin kendisi (Azîzî) olmak üzere, Bâkî Gelibolulu Ali, Ulvî ve Kemal Paşazade'ye atfedilen yeni ve farklı şiirler mecmuda yer almıştır. Farklı nazım türlerinde ve nazım şekillerinde kaleme alınan şiirlerin bir kısmı; tezkirelerde ve diğer kaynaklarda, hatta divanlarında bulunabilen şiirler olabildiği gibi hem şair hem de şiirleri

noktasında yeni bilgilere de rastlanmıştır. Bu konuda her şiirin ayrı ayrı incelenmesi ve şaire aidiyeti noktasında tartışmaya dâhil edilmesi, araştırmacılar için önem arz eden görevlerdendir. Bu konudaki çalışmalarımız devam etmektedir.

Mecmuanın ne amaçla derlendiği net olmamakla birlikte içerdiği metinlerden anlaşıldığına göre derleyicisinin ilim ve irfan ehli kişiler için metinleri bir araya getirmiş olması muhtemeldir. Ayrıca hem kendi hem de derlenen şiirlerin, “ben” olgusu etrafında ortak bir kimlik oluşturduğu da anlaşılmaktadır. Şiirlerin muhtevalarında; rakip olgusuna ve dışlanmışlığa dair izlere rastlamak mümkündür. Dinî mahiyette şiirlerin de görülebildiği mecmuada derleyicinin; özellikle kişilerin hata yapmaması, pişmanlık duymadan bu dünyada herkese yaşanabilir bir dünya sunmayı hedeflediği, az da olsa, acizlik ve yakarış barındıran metinleri seçtiği görülmüştür.

Mecmuanın Azîzî tarafından derlendiğine kanaat getirilmiştir. Buna kapı aralayan husus ise kendisine ait iki şiirde, kâtibin/hattatın kendisi olduğu bilgisine ulaşmayı sağlayan ifadelerle yer verilmesidir. Bu şiirlerin başkası tarafından şaire ait başka bir eserden, başlığıyla birlikte mecmuaya dâhil edilmesi mümkündür. Böyle bir gelişme her ne kadar zor bir ihtimal olsa da, yine de gündemdeki yerini koruyabilir. Ancak şaire ait başka bir eser olan ve kim tarafından istinsah edildiği belli olmayan, saraya sunulacak şekilde tasarlanan *Gülşen-i Niyâz* adlı eserle aynı yazı karakterlerine sahiptir. Bu eserin de şairin elinden çıktığını söylemek mümkündür. Mecmular, benzersiz, yani biricik ve genellikle tek örnek halinde bulunabilirler. Ancak bazı mecmualar, değişik süreçlerde başkaları tarafından içindeki şiirlerin bir kısmı ya da tümü yeniden yazılmak suretiyle çoğaltılabilir. Azîzî'ye ait bu mecmuanın ona ait başka şiir metinlerinin, seçkisinin bir kısmının alınması sonucu yeniden oluşturulduğu söylenebilir. Mecmuadaki bazı başlıklarda verilen bilgilerin eksik veya yanlış oluşu böyle düşünmemize imkân vermektedir. Ayrıca, şaire ait formların, şiir kâğıtlarının başkası tarafından tasnif ve yerleştirme ile mecmuanın oluşturulduğu söylenebilir.

Mecmuanın tamir gördüğü, yaprak ve sayfalarının farklı zamanlarda yeniden tasarlandığı, bazı yaprakların eklendiği, farklı yazı stilleri ile mecmuanın çeşitli yerlerine eklemelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu bilgilerin büyük çoğunluğu doğru olmakla birlikte bazı kısımlarının hata arz ettiği görülür. Özellikle başlıklarda şairin mahlası ve/veya şair hakkında bilgi için ayrılan ancak boş kalan bölümlere daha sonra yapılan eklemelerde hatalar mevcuttur. Bunlar arasında tahmislerin, tesdislerin kime ait olduğu soruları ön plana çıkmaktadır. Mecmuayı tamir eden ya da onu muhafaza eden kişi, şiirdeki bir mahlasa göre, şiirin ekleme kısımlarına ait bölümlere dikkat etmeyip zemin şiirin şairine dair bilgi eklemiştir. Yine tevriye, iham ve istihdam sanatı gibi iki anlama gelebilecek bir kelimedenden hareketle, şiirin başkasına atfedildiği görülmektedir.

Karaçelebizade Mecmuası üzerinde, geniş değerlendirme barındıran, metinlerin tahkik/tenkit edilerek yayımını esas alan çalışmalar tarafımızdan yapılmıştır. Ancak yayım sürecine yakın bir dönemde eser üzerinde üç farklı yüksek lisans tezi yapıldığı görülmüştür. Bundan dolayı da yayımlanması planlanan çalışmalardan vaz geçilmiştir. Bu tezlerin, alana katkı sağlayan ve şiirlerin aidiyetleri hususunda geniş çaplı çalışmayı içeren incelemeler olduğu görülmektedir. MESTAP tablolarıyla desteklenen çalışmaların her bir mecmuanın belirli yapraklarının değerlendirilmesini ihtiva etmektedir. Bir diğer deyişle üç tezin tamamı tek eserin tasnifidir. Bu çalışmayı yürüten tez danışmanını da zorlu süreç ve katkısından dolayı tebrik etmek gerekmektedir. Ancak gelişen teknoloji,

araştırmaların derinleştirilmesi, farklı gözlerle irdeleme, okun(a)mayan kısımların yeniden okunması sonucunda her çalışmada olabildiği gibi, bu tezlere de katkıların yapılabildiğini göstermektedir. Amacımız bir tenkit olmamakla birlikte ilim âlemine daha yeni bilgilerin ulaştırılmasıdır. İncelememizin; gözümüzden kaçan hususların başka akademisyenler tarafından tespit edilerek yapıcı bağlamda eleştirilmesi mümkündür. Eserin en erken ve/veya en geç hangi tarihlerde kim tarafından derlendiği bilgisi başta olmak üzere, tezlerdeki tablolar, şair mahlasları ve aidiyetleri noktasında bazı yapıcı ve yeni bilgileri barındıran bu çalışmamızın sonraki mecmua çalışmalarının şekillenmesinde önemli katkı sunacağı düşünülmektedir. En önemlisi, yapılan tasnif çalışmalarında 44. yaprağın ön yüzündeki üç şiir ve şairleri bu çalışma vesilesiyle ilim âlemine tanıtılmıştır. Yine Azizi'nin meşhur terki-bendi ile ona ait olduğu düşünülen 40 beyitlik kaside gibi birçok şiirin aidiyetleri noktasında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Ancak şunu belirtmekte yarar vardır: Tüm mecmuanın bir makale formatında içerdiği şairler ve şiirlerin tasnif ile tenkit ya da tahkik edilmesi mümkün değildir. Bunun için farklı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Nihayetinde bu tezler, bu amaca göre hareket etmiş ve küçük farklı okumalar barındırsa da ortaya Latin harfli önemli bir kaynak miras bırakmışlardır. Bu okumaların her biri kendi içinde mecmuanın farklı bir istinsahı olarak değerlendirilmelidir Ayrıca derleyiciden kaynaklanan her türlü hususiyetin araştırma yapan her akademisyen için geçerli olduğunu belirtmekte yarar vardır.

İncelememizde, mecmuayı son olarak tamir eden, düzenleyen ve numaralandıran böylece eserin günümüze ulaşmasını sağlayan adı bilinmeyen kahramanın belirlediği yaprak ve sayfa tanımlamasına göre tüm mecmuanın bir fihristi hazırlanmıştır. Bu fihristte, yapılan analiz ve değerlendirmeler sonucunda, mecmuada geçen şair ve şiir sayıları ile nazım şekilleri ilgili belirtilmiştir. Bu fihrist mecmuanın, gözle görülen tasnifi bağlamında olup şiirlerin tenkidi ya da şiirlerin aidiyetlerine dair hususları içermemektedir. Son olarak şaire ait olduğu düşünülen 40 beyitlik şiir günümüz harflerine aktarılmıştır.

KAYNAKÇA

- Avcı, Cüneyd (2019) Mecmū'a-i Eş'ar, Ankara Milli Kütüphane Numara: 06 Hk 240 (107b-138a) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli
- Aydemir, Yaşar (2001). "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü" *Bilig*, 19, s. 147-156, Ankara.
- Aydemir, Yaşar (2007). "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler" *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3 Summer, s. 123-137, Ankara. AYDEMİR, Yaşar (2001). "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü" *Bilig*, s. 147-156, Ankara.
- Aydemir, Yaşar (2011). "Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar", Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi, Sempozyumu Bildirileri Kitabı, s. 87-100, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.
- Aydın, Tuba (2019) Mecmū'a-i Eş'ar, Ankara Milli Kütüphane Numara: 06 Hk 240 (57b-107a) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli
- Aziz (î), *Gülşen-i Niyaz*, Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4170
- Azizî, *Gülşen-i Niyaz*, Süleymaniye Fazıl Ahmed 732.
- Azizî, Abdülaziz Karaçelebizade,, Aziz(î) Mecmuası, Mecmū'a-i Eş'ar ve Fevā'id, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 240, 138 yk.

- Benli, Şeyma (2015). *Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin Mir'âtu's-Safâ'sı* (Tenkitli Metin-İnceleme). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi
- Benli, Şeyma (2021) Azîzî, Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/azizi-abdulaziz> Erişim Tarihi: 19.09.2022
- Bindal Arslan, Fatma (1996) *Kara Çelebi-zâde Abdülaziz Gülşen-i Niyâz* (Tenkidli Metin/İnceleme). Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi
- Doğan, Ahmet. & Gül İlhan, Hilal. (2021). İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numaralı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı . *Aydın Türklük Bilgisi* , 7 (1) , 59-110
- Doğan, Ahmet.&Babaarslan, G. (2020). DTCF Kütüphanesi Mustafa Con A 647 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası ve MESTAP'a Göre Tasnifi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (49): 750-785.
- Efe, Zahide. (2019). 16. Yüzyıl Divan Şairi Hâtemî ve Dîvânçesi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 8/20, s. 114-150 .
- Erdoğan, Sacide (hzl.)(2020). *Kara Çelebi-zâde Abdülaziz Dîvânçesi* (İnceleme-Metin-Çeviri). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Gürbüz, Mehmet. (2011). "Biyografik Değer Bakımından Şiir Mecmuaları", Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı, s. 315-328, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara
- Gürbüz, Mehmet. (2012). "Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 7 Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, s. 97-113, Turkuaz, İstanbul.
- İçli, Ahmet. (2015). "Fasîh'in Yayınlanmamış Türkçe Rubâileri". *Researches About The Turks All Around The World, Türk Dünyası Araştırmaları*, (219), 209–222.
- İçli, Ahmet. (2016). "Dâî Mahlaslı Şairler ve Seyyid Yahya Dâî" *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(15), 219–246.
- İçli, Ahmet. (2017). İzâkî ve Şiirleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (19), 169–192.
- İçli, Ahmet. (2018). Kâsîmî Mecmuası'nın İçerik Analizi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (40), 468–499.
- İçli, Ahmet. (2019). "Harîmî'nin Manzum Mektubu". *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 123(243), 251–278.
- İçli, Ahmet. (2020). "Süleyman Şadi'nin Yayınlanmamış Türkçe Şiirleri". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10–21.
- Kaplan, Yunus (2019). "Belîğî ve Dîvânçesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, İstanbul. Sayı 22. s. 359-448.
- Kaplan, Yunus (2020). "Mecmualardan Hareketle Bir Dîvânçe Teşkil Denemesi: Edirneli Misâlî (Hasan Çelebi) ve Dîvânçesi", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, s. 35-152.
- Kaya, Nevzat (2001). "Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. 381-383.
- Kaya, Nevzat (2003). *Ravzatü'l-Ebrâr Zeyli Tahlil ve Metin*. Ankara: TTK.
- Kesik, Beyhan (2018), "Gıyasî ve Türkçe Şiirleri", *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*4 (4) , 975-981 .
- Kesik, Beyhan (2018), "Gıyasî ve Türkçe Şiirleri", *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*4 (4) , 975-981 .
- Köksal, M. Fatih (2011), "Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshâk-zâde Fevzi Mecmuası", Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı, s. 449-468, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.
- Köksal, M. Fatih (2012). "Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 7 Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, s. 409- 431 Turkuaz, İstanbul.
- Kurnaz, Cemal (1993). "Divan Edebiyatının Bütün Cephelerini Yoklayan Bir İlim Adamı: Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu", *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXVI, İstanbul 1993, (XXXIII-XLVI)

- Kurnaz, Cemal; Aydemir, Yaşar (2013). "Mecmualara Sorulması Gereken Sorular" *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, 51-64, Ankara.
- Kut, Günay (1986). "Mecmu'a", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler), Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986
- Kut, Günay (2005), Veysi'nin Divanında Bulunmayan Bir Kasidesi Üzerine, Yazmalar Arasında, Simurg, İstanbul: s. 41-48
- Özgül, İbrahim (hzl.)(2010). *Kara Çelebi-zâde Abdülaziz Efendi'nin Ravzatü'l- Ebrâr Adlı Eseri (1299-1648) Tahlil ve Metin*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Selçuk, Bahir (2014). "Şiir Mecmualarında Nergis'in Türkçe Gazelleri ve Bu Gazeller Üzerine Bir Değerlendirme". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl: 6. S. 12. 1-20
- Süngü Zeynep (2020) Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 25, İstanbul s, 917-1056
- Tietze, Andreas (1951). "XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili, Âgehî Kasidesi ve Tahmisleri", *Türkiyat Mecmuası* C. 9, s. 113-138.
- Turan, Zehra Sevcan (2019) *Mecmû'a-i Eş'ar*, Ankara Milli Kütüphane Numara: 06 Hk 240 (1b-57a) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli
- Uludağ, Erdoğan (1992). *Şeyhülislâm Bahâyî Dîvânı: İnceleme-Karşılaştırmalı Metin*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Uludağ, Erdoğan (2013), BAHÂYÎ, Şeyhülislam Bahâyî, Azîz-zâde, Mehmed Efendi, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Erişim Linki: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bahayi-mehmed-efendi> Erişim Tarihi: 10.10.2022